

NAA'NE CAPPANDE JEEGOM

a nder ñaawooje yiyam fiilayru e
besnu

Golle mawdo Sheek Ulema

Muhammadu bun Saalihu Usaymiin

Yoo Allah yaafomo kanko e jibnaabe makko e kala juulbe

ستون سؤالاً في أحكام الحيض والنفاس - فلاتي (فولاني)

بيان الإسلام
Bayan AL-Islam

مؤسسة الشيخ
محمد صالح المنجد
مطبعة دار البيان
رحمه الله تعالى

Naabne cappande
jeegom a nder
ñaawooje yiyam
fiilayru e besnu.

شركاء التنفيذ:

المحتوى الإسلامي

رواد الترجمة

جمعية الربوة

دار الإسلام

يتاح طباعة هذا الإصدار ونشره بأي وسيلة مع
الالتزام بالإشارة إلى المصدر وعدم التغير في النص.

Telephone: +966114454900

@ ceo@rabwah.sa

P.O.BOX: 29465

RIYADH: 11557

www.islamhouse.com

En fuddorii Innde Alla, Huubudo yurmeende, Heerordo yurmeende.

Ngardindi

Denndaangal Jettooje ngoodani Allah eden juula eden cilmina e Nelado maako Muhamad bidfo (bi)Abdullahi e koreeji makko e wondiibe maako e kala fof dewfo laawol maako haa ñalngu darngo.(darngal)(chagaldom):

Banndam debbo juulfo!

Ngam heewde naabnde gartooje saha kala e dow andube ko faati e ñaawoojee (fiilayru _haydu)e nder dewe Alla, Dum wadi sabaabu fottatinde naamne pillotoode ko duumi e ko heewi e wasde yaacnaade, ngam soklude rabbdinaade.

Banndam Debo.(juuldu)

Ngam reerdude e renndinde dum, haa dum waawa hebde junngo ma, duum ko sabu himmude fiqhu nder sariaaji joomirado ha mbawa rewde joomirawo ma e gaandal e basiira.

Findinde: ina laaban wonande oon puddudo yeewde kelle deftere nde e laawol gadanol wonde yogo r naamne ko pirlitaade, kono tan oon caggal yeewtindaade ma o taw

ina wadi ko beydi e gandal ko aldah e naamde godde de,
de en potaanni welsindaade.

Ko do juulaten e nelado Allah (Muhammad) yurmeende
Allah woni e dow maako kay wondiibe makko e koreeji
makko fof en.

*

Huunde ñaawooje fiilayeu e nder juulde e koorka.

Naabnal 1: (naabde1) Mbela so debbo laabi Caggal fajira mbela o jaggita o hoora oon don ñalawma oon mbo wonana dum, wolla ko joboowo oon don ñalawma?

Jaabowol 1: So debbo laabi Caggal fajira andube kaalii e jaggitaade mbo konjufi didi:

Ko ngol adiingol be mbi'i: ina waddimbo hoorde ko heddi e oon don ñalawma kono noon o limtanetaake mbo, ina waddi yobde mbo, Ko duum woni laawol lollungo ka limam Ahmadu(lamdo hinomo)

Konjof dimmol 2: be mbi'i o hooratah ko heddi e oon don ñalawma, sabu koorko mum sellatah heen; sabu e arwannde he ko o piilinoodo o jeyaako e yimbe koorko, tawde koorko (koorka)ko sellatah faayiida alah e nanngitaade e koorko he, sabu oon don saha wonah saha kormaado e makko horde; sabbu wonde mbo jamiranodo tayde e fudfoode ñalawma o, o ina harmi e makko hoorde e arwannde on ñalawma. Korka(koorka) e nder sariaa: kam dum woni: accude tayooji ngam rewde Alla Mawdo fudforde feeñgol fajira haa (faa)nangee muta

Ngol do konnol kamgol - hono no njiiruda nih-buri jiccude de e jaggiitde korka, e diidoo konnudi fof ina waddii mbo yobde o ñalawma(nalaane)

Naabnaal :2 So debbo laabi oo looti Caggal juulal fajira, o timmini korka makko, mbela ina waddi e makko yobde ?

Jaabogol 2: So debbo laabi ko adi peeñgol fajira hay so minit goto, tawi o yananaama laabgol makko, tawai ko e korka hoorde waddima mbo, koorko makko oon ñalawma sellii, o waddaaki yobde mbo; sabu o hoori hombo laabi, hay si o lootaaki si wonah caggal feeñde fajiri bakkaat alah e (gache wala)makko. So tawi gorko o Tunwi(hombo wondi e janaba) sabu renndude e debbo wolla ko o hoydiido. o wayri, o lootaki ha caggal fajira, koorka mum ka ko celluka Wonande ngo waawtungo mbeza yizi finnde e hunde wodnde ko faati e rewbe si paandima oon ñalawma, yogo e rewbe si piiliima cikkat caggal caggal kumto ko adii nde be njuulata geeye oon ñalawma boni, Ka do haala alah do fawii, si o fiiliima Caggal mutal naage hay so ko lewwannde koorka muudum timmi selli

Naabnal 3 : Mbela Na waddi e rewbe yiioobe yiyam besnju Horde a juulde so be laabi ko adi balde cappande nayi?

Jaabogol 3 : Eey, so be laabi ko adi balde cappande nayi ina daga wadfi e mabbe juulde e hoorde tawi ko lewru koorko(koorka), hombo wadfi juulde, ina daganii gorko maako yottaade mbo; sabu o laabi alah ko hadata be juulde e hoorde e wondeede.

Naabnal 4: So tawi aada debbo mbo yiata oo kala lewru ko balde jeetdidi wolla jeetati, refti yiyam jokki laawol wollo ko buri duum, hol ko woni ñaawoore oon?

Jaabowol 4: Tawi aada debbo o ko balde jeegom wolla jeedidi, ngol do noon dum juuti ha woni balde jeetati wolla jeenayi wolla Sappo wolla Sappo e go debbo o heddoto o juulatah haa o laab, Woni dalila o ko: Nelaado Allah yurmeende Allah woni e makko o dottanani fiilayru dottoode totdaande, Joomirado toowdo cenido O daali :

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَى...﴾ [البقرة: 222]

(yimbe na naabna Ma piiliido wiibe aan Muhammad ko dum sobe) [simoore baqara aya:222] Dow do daam diiyam ina heddii o juulatah ha o laaba, o looto o juula, si dam artii e lewru dimmuru hodam ustii, o loototo si o laabi hay si dam yottaaki e mudda gadana o.

Ko laabtinako kay woni : so debbo fiiliimana o juulatah, foti aada o hawrii aada gadana o wollo mbo beydi, wollo mbo ustii, So laabi o juula

Naabna 5: MBela debbo jiido yiiwam besnɗu joodotoo balde cappande nayi o juulatah o hooratah, wolla teskete konde diiyam dam tayi, nde dam tayi fof o juula? Hol ko buri famɗude e yiiyam ngam laabde?

Jaabogol 5: Rewbe yilbe besnɗu be ngalaa mudda dottaado, si diiyam woodaama o joodoto, o juulatah, o hoporatah, gorko makko yottataako mbo.

So o laabi- hay so timmaani balde cappande nayi, hay si o joodaaki si wonah balde Sappo tan wolla Sappo e jowi- o hoorat o juula o wonda e gorko maako, bakkaat alah ehɗuum.

Ko buri himmude diiyam besnɗu ko huunde tinateende, ñaawooje njowitii ko e woodeede ɗum wollo waasde woodeede, si ɗum woodaama ñaawoore nde tabita, si o laabi o seera e ñaawoore he.

So tawi yiiyam dam beydiima balde cappande jeegom yo andu Ko yiiyam lu'e, o joodoto ko hawri e aada makko tan, refti o looto o juula.

Naabnal 6: Mbela so telliima e debbo tobbel diiyam e ñalawma lewru koorka, ñam jokki lewru ndu fof, hombo hoora, mbela koorka muudum na selli?

Jaabogol 6: Eey, koorka muudum na selli. Ngeel ñon tobbel diiyam ngel wonah hay hunde; sabu kongel warñeende tan. Battinaama e Aliw biy abii Daaliblib wi ii: (pe ñam wonah diiyam fiilayru, ko hono nih ittaata e makko yo Alla wele mbo.

Naabnal 7: So debbo piiliido wolla gondiudo e yiiyam besngu laabi ko adii fajiri, o lootaaki si wonah caggal fajiri, mbela korka muudum na selli?

Jaabowol 7: Eey, ina sella koorka oon piiliido o laabi Ko adi fajira hay so o lootaaki haa Caggal fajira, ko noon kadi gondudo e diiyam besngu; sabu ko e yimbe koorko ((koorka) o jeya ndeen, o nanndi ko e gondudo e janaaba, si fajiri seekiima hombo wondi e janaaba koorko (koorka) makko ina selli , Dalilu oo ko Konjol joomirado toowdo cenido o wi ii: e nder simoore baqara aaya [187]:

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَى...﴾ [البقرة: 222]

(ñaame njaron njonjo ndiron e rewbe mon ha feeñana on ceerndugol hakunde gaarawol balayol e danayol ummaade e nder fajira aaya) Ko nih woni

Joomirado toowdo cenido sakkatii en dagade rendude gorko e debbo makko ha tolnde fajira dum ñiibni waasde lootaade si wonah caggal fajiri. Dalilu dimmo: konjol Neene men Aysata O wi ii: Nelaado o mbo finatno ombo wondl e janaba ummorde e suddi be makko tawa ombo hoori? O fandati e kaan don hala ko Nelaado Allah loototanooko janaaba si wonah caggal yellitaade fajiri,

Naabnal 8: So tawi debbo tini fiilayru, tawa dam yaltaani si wonah ko adii futura, wollo o tini muusangol aada, mbela koorka muudum on don ñalawma ina sella? Wolla o yobat mbo?

Naamnal 8: So debbo o tini garal fiilayru tawa ombo hoori wolla o tini muuseendi majjam tawa non dam yaltaani ha Caggal mutal(janal)naage, koorka muudum na selli, o yobatah so tawi ko farilla. te baraji bonatah tawi ko naafila.

Naabnal 9: So debbo yi ii yiyam o anndah mbela ko yiyam haydu, holko woni ñaawoore koorko(koorka) makko oon ñalawma?

Jaabogol 9: Koorka muudum oon don ñalawma ina sella; sabu woni asli ko waasde fiilaade haa feeñana mbo wonde ko piiliido.

Naabnal 10: Heen sahaaji debbo na yi'a batte seedo e diiyam wollo tobbe setta cariiɗe e yontaaji e nder ñalawma, heen sahaaji o yi'a dūm e yonto aade tawa dam tellaaki, wollo o yi'a dam ko wonah e aada makko, hol ko woni ñaawoore makko e ɗi alhaaleeji ɗiɗi hol ko woni ñaawoore mum?

Jaabogol 10: En njaabinooma ngal naabnal ko adi, kono heddino ko si o yi'i ɗe tobbe e ñalɗi aada makko, o teskii dūm ko e fiilayru ndu o anndi ndu, dūm ndeen ko fiilayru

Naabnal11: Mbela rewbe yi'oobe fiilayru wolla dam besngu ebe ñaama wolla be njara e nder ñalawma koorka?

Jaabogol 11: Eey, be ñamat be njarat e ñalawma koorko(koorka), kono(ko) buri haande ko suudaade tawi sukaabe ina toon ka galle to; sabu ñaamgol maɓbe ina adda jibuya e maɓbe.

Naabnal 12: So tawi debbo piiliɗo wollo gondudo e diiyam besngu laabi saha Juulde takkusan (Al asr),(lasara) mbela ina waddii mbo tisbaar (jora ,salifana)e takkusan, wolla wadɗaaki mbo si wonah takkusan bolo?

jaabogol 12: Konɗol burngol jabeede ngol e o mas'ala: ko takkusan (lasara)tan waddii mbo, sabu daliil alah e wadɗaade juulde tiisbaar(jora), finde woni asli ko hisde

daande neddo, Nelaado Allah yurmeende Allah woni e makko o maaki: Kala fof kebdo darnde wotere e takkusaan (lasara)ko adi nde naange mutata o hebii takkusaan(lasara) Oo wi' si tiisbaar,(jora) si tiisbaar (jora)waddfina o labbinatna dum, sabu so debbo fiilino o Caggal tisbaar (jora)waddataako xbo si wona tiisbaar (jora)ko aldah e takkusaan, (lasara)(lasara)wondude e tiisbaar(jora) ina renndine e takkusaan,(lasara) alah ko seerndi dum e mbaadi ndi kaalden ndi.

Ee nol do konnol woni tiidngol, waddotaako e dow mum so wona Al asr (takkusan/lasara)) tan, finde nde ko yi'al ngal tinndini ko e qiyaas, ko hono noon kadi si o laabi ko adii jaltugol waktu geeye, (safoko)waddataako mbo si wonah geeye, (safoko)juulde futuro waddaaki mbo.

Naabnal13: Yogo e rewbe libbe deedi mabbe alhaali mum en ko gootel ko arata ko: Nde debbo o libata reedu ko adi tagdeede cuklel ngel, wollo caggal tagdeede ndel e feeñde diidi heen, hol ko woni ñaawoore koorko (koorka)makko e oon ñalawma mbo libi binngel ngel, e hoorde ñaldí di o yi'i di dīiyam?

Jaabogo 13: So tawi biiddo o siwaano tageede daam don yiyam dam wonah damc besnjo .o hoorat o juula koorka muudum na selli.

So tawi non biɗɗo o tagaama yiyam ɗam koɗam yiyam besnɗu .dagotako e maako juulde e hoorde

Laawol o mas'ala wollo tonngi mbo : so tawi biɗɗo o tagaama , yiyam ɗam koɗam ɗiiyam besnɗu, so tawi non biɗɗo o siwaano tageede ɗaam ɗon ɗam wonah ɗam besnɗu. So tawi ko ɗiiyam besnɗu na harmi e makko kala ko ina harmi e dow wondube e ɗam besnɗu, Tawi ɗam wonah ɗiiyam besnɗu alah ko harmi e dow maako

Naabnal14: Jaltugol ɗiiyam wonande debbo cowiɗo e nder ñalawma koorka, mbela ɗuum ina battina e koorko makko?

Jaabawol 14: So tawi debbo yi'ii ɗiiyam fiilayru hombo hooi koorko(koorka) makka(makko) boni, ngam kongol Nelaado alla, yo jam e kisal wone muudum: **{{MBela wona so o fiiliima: o juulata,o hoorata?}}** Dum ɗon wadi fiilayru ina limore ee bonnoji koorka, ko non tigi kadi ɗiiyam besnɗu, jiigol ɗiiyam besnɗu wolla ɗiiyam fiilayru), ina bonna koorka.

Jiigol ɗiiyam wonande debbo cowiɗo e nder ñalawma koorka , ɗuum nanndi ko e fiilayru mbo wonah cowiɗo, ɗuum ina battina e koorko makko, si wonah fiilayru ɗum battintah,

Fiilayru waawndu yande e cowiido nduun woni fiilayru jokkondirndu ndu tayandiraani gila o woni reedu, kono o dam aratna e yontaaji aada makko, duum ko fiilayru e konngol jiccingol, ina tabita wonande mbo ñaawooje fiilayru.

So tawi non ciicam fiilayru dam darinoma Caggal dum o yi ii njoɗdam tawa mudda makko fotani, daam don wona ciicam haydu (fiilayru); daam bonnani koorka muudum.

Naabnal 15: So tawi debbo yi'ii yiyam a nder balde aada muudum, e ñalawma dewda heen o yi'aani diiyam e hembo fof, ko o foti wadde?

Jaabowol 15: Konngol burngol jabeede nol woni: ngal do laabal wolla nol do joorgol nol hebi a nder ñalɗi haydu muudum ko e haydu(fiilayru)he ha jooni dum tesketaake e laabal, o muñndoto o waasa wadde kala ko gonnduɗo fiilayru wadatah. Yogo e Jomen gande mbi'i: kala jiiowo hande yiyam jango laabal ,, ciyam dam ko fiilayru, ñande yi'aani fiilayru ko o laabdo ha a yotto e balde Sappo e jowi. So yottima e balde Sappo e jowi, wonta Caggal mum ko yiyam lu'e (Ko damw ñawu), Ko nɗol konngol buri lolludede a nder laawol Imaan Ahmadu bidɗo hanbal.alla yurme dum.

Naabnal16: Ñaldi battandiidi di (cakkatidi) a nder fiilayru Ko adi laabde, debbo o yi'atah batte yiyam, mbela o horat wolla hol no wadata?

Jaabogol 16: Tawi e mba'ie aada makko o yi'atah gaaroyol danewol-hono no yogo e rewbe nih- tawi hombo yi'a ngol noon o hooratah haa o yi'a ngol.

Naabnal 17: Hol ko woni ñaawore debbo jiioowo yiyam fiilayru wolla yiyam besngu ombo janja Al quraana njam loor Ko waiino:(ko:janginowo wolla jangowo Al quraana)? Jaabogol naab naal sappo e jeedidi 17: Bakkaat (gache)alah e debbo piiliido wollo jiido diiyam besngu jangude Al quraana nam haaju Ko wa'i no janginowo wolla(na) jangowo wirduuji makko a nder jamma wolo ñalawma

Ko faati e jangude : jangude Al quraana nngam hebde braaji e njobdi.ko buri ko non woto mbo wad, sabu ko buri heewde e yimbe ganndal be nji'i ko waasde daganaade piiliido jangude Quraana.

Naabnal 18: Mbela ina waddi debbo piiliido waylud comci mabbe Caggal de be laabiaani di wollo sobe?

Jaabogol 18: Dum waddaki, sabu yiyam fiilayru dam sobintah banndu, dam sobinta tan ko dam memi ko, Ko

dum wadi Nelaado alla yo jam e kisal wone muudum: oo yamiri rewbe so hebii comci (kolte)mumen yiyam fiilayru, yobe nguppu di, be njuulde comci (kolte)mabbe.

Naabnal 19: Debbo tayii balde jeedidi e koorko,(koorka) o yobaani haa koorko(koorka) ngodko ari, o woni musninoowo (muninoowo)balde jeedidi e ramadaan dimmo o, o yobaani o hujjinori ñaw, holno waɗata so koorka tatba ka naati? Mballe min e ngal naabnal alla okko on baraaaje.

Jaabogol 19: So tawi o debo o wonii no o wi'i nih- ko o ñawdo- o waawah yobde, oon de kala nde oà waawi o hoorat, sabu hombo jogii ngantu, hay si lewru koorko wodndu ari. Tawi noon o alah ngantu, kono o welsindi, daganaaki mbo leelnude yobde lewru koorko ndu ha koorka dimma naata . Neene men aysata yo yurmeende Allah (allah yardohe makko)woni e makko o wi ii: (mbede foatno yobde koorko(koorka), mi horo yobdea nder koorka mi wawatano yobde haa nder lewru Yaawo.)

Ko dum wadi yo debbo o yeewto hoore makko , tawi o alah ngantu o woopi Alla, yo tuuban alla, o yaawna yoba ko o rewate ko e ñamaale, so tawi o wondi e ngantu noon o alah bakkaat, hay so o neebi yobde hitaande wolla duubi didi.

Naabnal 20: Yogo e rewbe koorka dimmo ina fota tawa be kooraani balde a nder koorka njawtuka ka, hol ko waddi e mabbe?

Jaabogol 20: Waddi e mabbe: ko tuubande alla e de'e do golle ; sabu dagaaki e dow joom ñamaande so alah ngantu wasde yobde haa koorka ngodka fota; sabu Konnol Neen aysata yo yurmeende Allah woni e makko: **koorko(koorka) ina fawatonoo mi mi ronka yobde haa nder lewru Yaawo.)**

Dum don ina tinndina wonde newataako neebnude yobde haa koorko(koorka) dimmo, ina waddii mbo tuubana faade Alla e de'e do golle, be njoba balde de be ngoppuno Caggal koorka dimma ka.

Naabnal21: So debbo fiiliima e waktu gooto saha (yamde goo o) tisbaar, o juulaani tisbaar, Caggal dum o laabi mbela o yobat ndeen juulde?

Jaabawol 21: Do na wadi luutral hakkunde andube, (moodebbe)yogo e muen mbi'i o yobat beya mbi'i o yobatah. sabu welsindaaki o bakkadinaani, sabu ina daganii mbo neevnude juulde e saket waktu mayre, Wadi wiibe ina waddi e makko yobde ndeen don Juulde sabu kongol Nelaado Alla yo jam e kisal wone muudum: ((Kala

fof kebdo darnde wootere e juulde o hebi juulde nde fof))

Ko vuri huvindaade wonande mbo: O foti ko yobde, sabu sabu kouru juulde wootere, yobde nde alah cafeelee.

Naabnal22: So debbo cowido yi'ii yiyam ko adi jibinde ñalawma , wolla ñalawmaaji d'idi.mbela o woppat hoorde e juulde wolla alah?

Jaabogol 22: So debbo cowido yi'ii yiyam ko adi jibinde ñalawma wolla ñalawmaaji d'idi, tawa hombo wondi e ñatwere duum ko yiyam besngu, o woppat juulde e hoorde. Tawi dam wondaani e muuceedi ñatwere daam ko ko mbonda dam hadatah juulde e hoorde.

Naabnal 23: Hol ko woni yi' annde ma e yettude podde kadooje rewbe yii de adaji mumen a kala lewru, sabu yidde hoordu e yimbe he.

J 23: Miida reentinma e dum sabu de podde hode mbaadi lorla mawdo, doktoreebe tabitini duum, debbo in wi'e: Aan debbo dum Alla fawi dum e dow bibbe aadam rewbe, jab Ko Alla fawi e ma. hoor sa ngantu woodaani si ngantu woodi tay, sabu weleede ko Alla hoddirii.

Naabnal 14: Debbo o Caggal lebbi dīdi de yīide yīiyam besn̄u, Caggal d̄um o laabi kono ombo yi'aa tobbōñ yīiyam o tayat wolla o hoorat wollo ko o waɗata?

Jaabogo14: Cadeele rewbe a dow yīiyam fiilayru e besn̄u, ko d̄um geej mbo alah haɗtirde, ina jeya e sababuuji he, yettude Podde kaɗooje reedu e fiilayru (haydu), te yimbe be ngandano dīi ɗo jibuyaaaji keewɗi. Ko goonga cadeele ceertaaka gila Nelaado nela, wolla hay gila rewbe ngoodi, kono noon heewde d̄um haa yotto e mbaadi ndi aade darato hombo weemi e ittude ndu jibdu ko huunde haabniinde. Kono tan laawol kuɓtadinngopl woni::si debbo laabi, o yi'i laaba e yananeede ko faati e fiilayru e besngu, paandiimi e laabal ko yaltude gaarewol danewol, d̄um ko ndiyam ndanajam rewbe ina nganndi dam, ko woni caggal laabal ko iirdi, wollo ko sooydi, wollo tobbere, wollo keccol, d̄um fof wonah fiilayru, haɗatah juulde, haɗatah hoorde, haɗatah gorko renndude e debbo makko; sabu d̄um wonah fiilayru. Debbo bieteɗo (ummu atiya)wi ii: Min limrtaana cooyam e nguddudam etekkuɗam e cooyɗudam hay huunde, ko Bukari yaltini d̄um, e Abu Daawuuda wii caggal laabal e tuugnannde sellunde . E d̄um ɗo emin mbi'a: Kala fof Ko ari Caggal laabal laabtungal e ɗe ɗo gede fof, d̄um lorata debbo o haɗatambo juulde e hoorde e wondude e gorko makko,

kono woto mbo heño ha yi'a laabal. Sabu woodi e rewbe so yiyam daam yoori tan be bufto (looto) ko adi hebe nji'a laabal, Ko dum wadno rewbe sahababe be hobe mbaɗatno yiyam a hottollo be kolla neene aysata yo yurmeende Allah won e makko(yarda lamdo), oo wiabee hoto keñe haa ji'on gaarawol danayol.

Naabnal 25: Yogo e rewbe yiyam mabbe jokkat, heen sahaaji dam taya ñalawma wollo balde dide, refti dam arta, hol ko woni ñaawoore o ko faati e hoorde e juulde e denndaangal dewe Alla?

Jaabogol 25: Ko annda e hewbe e anndube: so debbo jogiima aada mbo usti e aada makko he, o loototo, o juula, o hoora, ko o yi'i caggalyi ii Caggal balde didi wolla tati yiyam , dam woah yiyam fiilayru; Sabu Ko buri famdude e laabal do been andube Ko balde Sappo e tati.

Yogo e andube mbi'i: Kala nde o yi'i diiyam ko fiilayru, si o laabi ko o laabdo, si wonaani e hakkunde fiilayruuji di ko buri balde sappo e tati.

Naabnal 26: Hol ko buri a debbo he: Nde o juulata naafilaaji ramadaan e suudu makko, wollo ko juulde e nder misiide, haa teeni noon si wonii toon waajuuji e siftanirde? Hol ko tinndinta rewbe juuloobe ka misiddaaji?

J 26: Ko buri; yo o juul a nder galle maako, sabu kongol Nelaado alla yo jam e kisal wone muudum: (juulde e galleeji mumen buri a muen) Sabu jaltugol rewbe galleeji mumen yogo e sahaji na heewa fitna, debbo o juulde galle maako buri juulde jama, ombo wawwi hebde waajuuji di a dow karallaje kesetaaji .

Mida yamira rewbe juuloyobe jama be, woto be meme uranteeri woto be koollirr ñaantungal ha burta.

Naabnal 27: Hol ko woni ñaawore debbo koordo meedude ñaamde so o mbo defa a nder ñalawma koorka?

Jaabog 27: Ñaawore mum: Hay huunde ala heen, (wala basi) (wala gache) Sabu ombo dum haajori, kono yoo wukkit ko meediko.

Naabnal 28: So tawi debbo HAwri e(aksida)hombo fuddi won cowido, ko (saawiko) bidfo o yani caggal bulgol yiyam njaltojam, mbela ina daganii mbo tayde, wollo o hoorat wolla o tayat ? Mbela so o tayi koorka muudum o bakkadini?(gache)

Jaabogol 28: Eden mbi'ia cowido fiilataaka, Ko no eliman Ahmadu wii ni: rewbe be ina nganndira sowaade tayde diiyam besngu, fiilayru hono no jom en ganndal

mbi:, Alla tagi dum ngam ñeeñal wuurnude binngel gongel e reedu yumum, si reedu fuddiima fiilayru tayaco .

Kono noon yogo e rewbe sowiibe na njiaa yiyam fiilayru no waano nih ko adi soowade, been doon (haydu) mabbe ko (haydu) tigi, sabu be njokku fiilaade, dam battinaani e reedu he, ndu fiilayru noon hadat kala ko fiilayru mbo wonah cowiido hadata, ndu waddina ko dam waddinta, ndu liba ko nduya libata ko.

Ko woodi ko woni: Yiyam njaltojam dam e debbo cowido kodam pecce didi:

Heen feccere hende ñaawe konde yiyam fiilayru .Ko daam woni njokkudam e makko ko adi sowaade, maana duum ko: reedu ndu battinaani e makko, dam wona fiilayru.

Feccere dimmere : ko yiyam njoldam e cowido joljol, sababu (aksida) wolla sabaabu rondade ko nisi wollo yande huunde e ko nanndi heen, dam ko diiyam makko dam wonah fiilayru, kodam diiyam Irqu. Daam doon hadata juulde e hoorde, Sabu ombo e ñawoore laabbe.

So tawi debbo o hawti e (aksida)ha cuklel ngel telli wollo reedu maako boni , andube mbi'i : so tawi bidfo taganoma e nduun doon reedu daam yiyam kodam

besngu, O accat juulde e hoorde gorko makko reentato mbo haa o laaba.

So tawi binngel fukkere yalti ngel tagdaaka wuum tesketaake ko diiyam besngu, kono daam teskete ko mbondam, dam hadatah mbo juulde wollo hoorde, wollo goddu...

Andube mbi'i: mudda burdo rabbude e tageede Bidfo Ko balde cappande jeetati e go'o; sabu ngel woni ko e nder reedu neene mum. Abdullahi biy masuud yo alla yurme dum wi ii: Nelaado Alla yo jam e kisal wone muudum, oo jantiima goonjudo goonjdinaado, maaki: (goto e mon fof tagoore mum na rendine a nder reedu neene muudum balde cappande nayi, kadi Alla wafta dum tobbere yiyam tekkunde balde cappande nayi, Kadi Alla wafta dum husre teew balde cappande nayi, Joomiraado nela toon malayka yamira mbo e windude gede nayi : o winda arsuka mum kay e lajal maako e golle makko tawi Ko malafo wolla ko malkisaado)). Ko adi duum o wawatah tageede, ko buri jaalaade tagoore nde feeñatah ko adi balde cappande jeenayi, ko noon yogo e andube mbi'i.

Naabnal 29: Miin komi debbo mi libii reedu e lewru tatabiiru gila hitaande, mi juulaani(mijuulai)ha laabi, mi

wi'aama aɗa fotno juulde. hono mbaɗatmi, mi anndah limoore ñaldi ɗi mi hooraani ɗi ?

Jaabogol 29: Ko annda e joomen gande : so reedu debbo rufi ombo tolni a nder lebbi tati o juulatah; sabu so reedu debbo boni tawi tagoore biɗɗo o fudɗii -ma, ɗaam ɗon yiyam njaltojam on saha koɗam yiyam besngu juulatah.

Andube mbi'i: tagoore biɗɗo ina fudɗo so ɗum timmi balde cappande jeetati e go'o, ko ɗum buri famɗude e lebbi tati, Ko ɗum waɗi so reedu makko rufri e lebbi tati, ɗaam yiyam koɗam yiyam bonnere. O accatah juulde sabu ɗam ɗo.

O naabniido hombo foti siftorde e hoore makko, so tawi reedu mum rufi ko adi balde cappande Jeetati o yobat juulde, tawi o andah hol no foti O acci ? Doon noon o hoddirat, o yobat Ko buri heewde e njoorto makko o juulaani

Naabnal 30: Debbo naabniido o wii: ombo hoora gila koorko waddii mbo, kono noon o meedaa yobde balde ɗe o fiilotono ɗe, sabu majjude mbo balde ɗe o tayi ɗe, hombo ɗabba tinndineede ko waddii mbo.

Jaabogol 30: ina Muusa men nde rewbe juulbe njanata ko wa'i nih, woppude yobde ko waddii mbo e koorko(, koorka)ina waawi wonde majjere, wollo welsindaade, kanji didi fof kodi musiiba; sabu majjere woni safaara mum ko ganndal e naabnaade. Welsindade(yabare) saafara mum ko hulde Alla mawdo o , e reentaade dum e hulde lebte mum, e yaawde faade e welamma muudum.

On don debbo o mbo foti tuuban Alla ko o wadi ko, o yaafno dum, o yawna e yobde diin don ñaldi, o yeewa ñaldi di o acci di fotde ko o waawi o yobadi, ko hono nih daande makko hisrata, emin njoorti nde Alla jabata tuubaabuya makko .

Naabnal 31 : Hol ko woni ñaawore(kiite) debbo piiliido Caggal naatgol waktu juulde? mbela o yobat so laabi ko adi jaltugol waktu juulde?

Jaabogol 31: Ko adi: so debbo fiilimai Caggal naatgol waktu juulde o so laabi o yobat ndeen juulde nde o fiili e waktu mayre, si o juulaana ko nde o fiiloto. Duum ko sabu konjol Nelaado alla yo jam e kisal wone muudum: Kala fof kebdo darnde(raka are) wootereheb e juulde o heb juulde nde fof, So tawi debbo hebi darnde (raka are)wootere a nder juulde, refti o fiili ko adi nde o juula, so o laabi ina waddii mbo yobade. Gedel dimmel ngel : so tawi debbo

laabi e yiiyam fiilayru Ko adi jaltugol waktu iana wadfiimbo yobde ndeen juulde, tawi o laabi ko adi de naange fudata fotde darnde (raka are)wootere o yobat juulde subaka. So tawi laabi ko adi naange mutde fotde darnde (raka are)o yobat juulde takkusan (Al asr), Tawi o laabi ko adi feccere jamma fotde darnde(raka are) juulde geeye (icha i/ safoko)waddima e dow mum yobde juulde geeye. So o laabi Caggal feccere jamma juulde geeye (isa i/ safoko)waddakimbo, fotiko juulde fajira tawi waktu o foti. Alla toowdo oo wi ii:

﴿فَإِذَا قُضِيَتْهُمُ الصَّلَاةُ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ قِيَمًا وَرَفْعًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ [النساء: 103]

(so tawi oon ndeeyi ndarnee juulde, pellet juulde kodum waktu dottaado e dow juulbe he) simoore nisaii :103] Dum woni farilla jom waktu dottaado, dagaki e neddo nde o juulata caggal waktu, kadi adotaako waktu juulde.

Naabnal 32 : Diiyam ari e am saanga e nder juulde, hol ko mbaɗat mi? Mbela mi yobat nde juulde nde ngonnoo mi e fiilayru?

Jaabogol 32: So tawi debbo fiiliima Caggal naatgol waktu juulde- hono fiilaade caggal naange e hoore feccere

waktu- so o laabi o yobat juulde nde waktu mum naati hombo woni laabado. Sabu konɗol toowdo cenido o wi:

﴿... إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾ [النساء: 103]

(pellet juulde kodum waktu dottaado e dow juulbe – simoore) [Nisaa'i-103], Juulde yobetaake e waktu haydu fiilayru, sabu konɗol Nelaado yo jam e kisal wone muudum e nder yeewtere (hadisawol juungol)juutnde: ((Mbela o wonah si o fiiliima o juulatah, o hooratah?) Joomen gande kawri,e debbo yobatah juuldeele jawtude de saanga fiilayru. Tawi o laabi, te waktu oo na heddi ko fote e darnde wolla ko buri heewde darnde(raka are), o juulat on don waktu mbo o laabi a nder mum, ngam konɗol Nelaado Alla yo jam e kisal won e muudum: Kala fof kebdo darnde(raka are) wootere e nder juulde takkusaan(lasara) ko adi naange mutde, o hebi juulde takkusan.(lasara) So debbo laabi saha takkusan (Al asr) wolla ko adi mutal naage, tawi na heddi e mutal wolla puɗal naagee ko foti e darnde, (rqka are)o juulat takkusaan (lasara)e mas'ala gadiido o, e fajiri d masala dimmo o.

Naabnal 33: O wii ombo woodi jiknaado (inna/ debomawdo) debbo danɗo duubi cappande jeegom e jowi. o dañii duubi sappo e jeenayi o dañaani bidɗo, e o do saha noon o fudɗiima yiide yiyam, fotde duubi tati, te

ɗuum ɗoon ko ñawu , o arii emon e oon yonto, sabu ramadaan faandi, eko mbasiyataa mbo? Hon o wadata?

Jaabogol 33: O ɗo debbo ji oo wo yiyam ñaawore muudum ko: accude juulde e hoorde mudda aada makko gadiido o ko adi nde huunde yande e makko, tawi ada makko wondooko yiide yiyam fiilayru e hoore lewru fof balde jeegom, o joodotoo balde jeegom a Hoore lewru fof O juulatah o hooratah, so ɗum gasi o looto o juula o hoora.

O ɗo debbo e yeru juulde mum en: be lootat farji mabbe lootgol timmungol, o habba mbo, o salligo, o wada noon caggal naatde waktu juulde farilla, ko noon kadi o wadata si o yidi naaflude nder ko wonah waktuuji farilla.

A nder o alhaali- sabu cafeelee makko- ina daganii mbo renndinde tiisbaar (juura)e takkusaan(lasara), e hakkunde futura e geeye(safoko); haa golle makko ngona goote e ɗe juuldeelee ɗidi: juulde tiisbaar (juura)e juulde takkusaan.(lasara) Wadde juuldeelee ɗidi gootol: rendinde juulde geeye (safoko)e juulde futura. E juulde fajira kamde tan, Ko aldah e Juulde juuldeelee jowi, o juulata ko laabi tati a nder ñalawmaagal he, Mi fillo wollo ɗum laawol ɗimmol, mi wi'a: si o yidii laabal o lootat farji makko, o habbira mbo tekkere haa yaasi mammo hoyta, o salligo o juula

tisbaar (juura)darde (raka aaje)nayi, takkusan(lasara) darde(raka aaje) nayi, futura darde (raka aaje)tati ,geeye(safoko) darde (raka aaje)nayi , fajira darde(raka aaje) didi. Ko woni kay o ustata, hono no yogo heewbe e yimbe cikkirta nih. Kono ina dagi e makko rendinde juuldeele didi: tisbaar e takkusan,(juura e lasara) e hakkunde futura e geeye(safoko). Tisbaar e takkusan denndingol leelnugol wollo gardingol, ko hono noon kadi furu e geeye. So o yidi juulirde o sallige naafila dum alah bakkaat.

Naabnal 34: Hol ko woni ñaawore debbo jiiwoowo yiyam fiilayru hettaade jeewte e kutbaaji a nder Msiide hormaande nde?

Jaabogol 34: Dagaki e dow debbo wonde e nder Misiide hormaande nde wollo wodnde e middaaji, kono ina dagii nde o wirtato misiide, o yetta huunde nde o hajori nde e ko nanndi e duum. Hono no Nelaado alla yo jam e kisal wone muudum wii Neene men Aysata yo o addu Khumratu-1- O wii: **Honde ka misiide, komi piiliido, O maaki:' fiilayru ma wonaani e junngo ma)** So debbo jiiwoowo yiyam fiilayru wirtiima jama o mbo hooli yiyam tellataako e hembo, duum o alah heen bakka.

Tawi noon debbo jiiowo yiiyam fiilayru ina yidi naatde e joodaade nder misiide dum dagatako.(dagaki)

Dalilu mum: ko Nelaado Alla yo jam e kisal wone e muudum O yamiri rewbe fof yaltude faade e juulirde juulde (horbe e boomi jom en suturo, e fiiliibe) kono o yamariibe ndebe ngaccata juulirde. O do dalilu mbo tindani wondeno:dagaaki e piiliido ñiibde nder jama ngam o hetto kutba e binndande wolla jeewte.

*

Seeda e ñaawooje laabal a nder juulde:

Naabnal 35: Mbela ndiyam njaltojam e rewbe-ndanajam wollo cooyam- ko laabdam wolla kodam cobe? Mbela ina waddii mbo yobde, wondude noon dam jokkat tellaade? Hol ko woni ñaawoore si woni dam tayandirat, haa teenti noon ko heewi e rewbe- jangube- hobe tesko duum ko keccol neesu, ngol waddinta sallige ?

Jaabogol 35: Ko widto am hollimi: daam don ndiyam njaltojam e rewbe so tawi dam yalti ko e ranga kodam laabdam, kono hedam bonna sallige; sabu sardaka ko bonnata sallige fof Wona cobe, ko hono henndu yaltatndu e kuutol, ina taya sallige, kono batte cobe de yieetaake.

E dow dum, so daam yalti e debbo tawi hombo wonde e sallige, sallige makko boni, o hesdatinat sallige makko,

Tawi dam jokkii dam bonnatah sallige, kono kala fof waktu juulde potdo o salligo, ombo waawi juuldude on don sallige e nder on don sallige farillaji e naafilaaji fof, ombo waawi jangirde mbo kadi Quran e kalako yidi tawa na dagi e makko. Hono no yimbe ganndal mbi'i hono ni oon gondudo e coof coofngel, ko dum woni ñaawoore naabniido o ka bange laabal, oon ko laabdo, ko faati bange e bonnude sallige, dum bonnat dum sallige si

wonah dūm jokku e makko, si dūm jokki dūm bonnatah sallige, kono debbo fotaani salligaade si wonah waktu o naati.

So tawi kodam baɗɗam taye taye, Tawi hedam tayondiratno a nder aadaaji mum saha e waktu juulde, o neebnat juulde nde ha ɗam taya , So o hulaani waktu o yaltude, so o hulii yaltude waktu yo o salligo o juula.

Alah ko ceerndi ko hakkunde keewɗam e pamɗuɗam; sabu ɗam yaltiri ko e laawol gootol ko heewi kon e ko famɗi kon fof koko bonnata sallige, ɗam nanndaani noon ko yaltata ko e banndu , Ko waiino yiyam wolla tuutre, dūm bonnatah sallige, hay so tawi heewi wolla famɗi.

Yogo e rewɓe cikkatako dūm bonnata sallige , dūm ɗon non mi andah hoɗo be pawidum, so wonah e kongol Ibn Hazm yo Alla yurme dūm owi:((dūm ɗon bonnata sallige.))Ko no o haa -laani daliil mum , so o jogino dalilu e Quraan wolla e Sunna wolla kongi Sahababe ndeen maɗum won dalilu.

Debbo fotiko hulde Alla, o reerɗa e laabal mum pellet juulde jabetaake gaa e laabal, hay si o juuli laabi teemedere, yigo e Anndube ina mbi'a: Juuloowo ko alda e laabal o yeddi; sabu dūm Ko e jalkitde aayeeje Alla toowɗo oo dūm jeya.

Naabnal 36: So debbo sallagiima ngam juulde farilla tawa ina tello e makko ko ilata tawa hodum jokki mbela nde o juuldata mbo naafileaaji wollo jangude Quraana, ha juulde farilla d'immere naata ?

Jaabogol 36: So o sallagiima (se osaligake)wonande juulde farilla a nder hoore waktu he, so welamma yo juul ko o wela e farillaaji e naafileaaji e jangude Quraana haa wak tujuulde farillaji goddo naata.

Naabnal 37: Mbela na sella e oon don debbo juuldude on sallige mbo sallagino gila fajira juulde feynaage(bete/addohaje)?

Jaabogol 37: Duum don sellatah; sabu juulde feynaage (bete)ko nde dottaande, alah e sago nde salligane caggal naatde waktu mayre; sabu o wa'i kono gondudo e diiyam lu'e, Nelaado yamarii oon salligaade kala waktu juulde.(fo)

Waktu tisbaar(juura/salifana): koe jottogol (jan Ki) naage hakkunde asman ha takkusan (lasara)naata.

Tawi ko waktu takkusan (lasara)fuddi ko e gasgol tisbaar(juura) ha cooydugol naage, tawi ko waktu mbo subaaka o (daruura) mbo gasi ko e mutal naage.

Waktu futura : fuddi ko e mutal naage ha birnogol Mbodeeri di,

Waktu geeye (safuko): fuddi ko birnogol Mbodeeri ndi ha hakkunde jamma.

Naabnal 38: Mbela na selli e o debbo juuldude sallige geeye (safuko)naafilaaaji hakkunde jamma?

jaabogol 38: Alah, so tawi jamma o feccani o fotiko hesdatinde sallige makko, wi'aama kadi : waddaki mbo hesdatinde sallige o, ngol kongol buri tiidde .

Naabnal 39: Hol ko woni gasirde waktu juulde geeye(safuko)? E mbela ina newo anndude duum?

Jaabogol 39: Gasirde waktu geeye(safuko) ko hakkunde jamma, ina andira e feccude hakkunde mutal naange e peeral fajiri pecce dīdi, feccere adiinde nde ko heen geeye (safuko)ngasrata, feccere jemma sakkatiinde nde, nde wonah waktu, kono konde keerol hakkunde geeye(safuko) e fajiri.

Naabnal 40: So tawi debbo mbo daam don ndiyam Tayondi- rdam sallagiima,caggal salligaade mbo ko adii juulde dam arti kadi laawol godngol, ko waddii mbo?

Jaabawol 40: So tawi kodam tayandirdam, yo o fatndo ha waktu mbo dam daroto, so tawi duum alah alhaali peeñdo, heen sahaaji dam tello, heen sahaaji dam

tellataaka, yo o salliga caggal naatde waktu, o juula, hay ndiga waddaaki dum.

Naabnal 41: Hol ko waddi e mbo dam ndiyam hebata e banndu mum wolla comci (kulte)mum?

Jaabogol 41: So tawi kodam laabdam Hay huunde waddaki mbo, so tawi kodam badam cobe noon ko waiino jaltirojam e laawol ngol coofe njalti ngol, waddima dum lootde nokku oo.

Naabnal 42: Salliganade e daam ndiyam njaltojam e rewbe, mbela Ko terde sallige dee tan o foti lootde?

Jaabawol 42 : Eey, na yona lootde terde sallige dee tan, tawi ko dam laabdam, daam woni njaltojam e rannga, wona e laawol ngol coofe njalti ngol.

Naabnal 43: Hol ko wadi yettaka e Nelafo yeewtere (hadisa)tinndinoore bonnugol sallige daam doon ndiyam njaltojam e rewbe , e wondude noon rewbe sahababe be na kimmirno saggitaade e fiyakuuji diine mumen?

Jaabogol 43: Sabu daam ndiyam njaltojam, wonah e rewbe fof dam yaltata.

Naabnal 44: Hombo woni e rewbe mbo salligtaaka sabu majjere makko ñaawoore, hol ko waddii mbo?

Jaabogol 44: Yo o tuuban Alla mawdo o, o naabno andube.

Naabnal 45: Hina wadi toon fawoobe e ma kongol waasde wadfaade sallioge e yaltude daam ndiyam?

Jaabawol 45: Kala kaaldo e am ngol kongol ngol wonah cellungol, ina wa'i o faami e kongol am: Ko o laabdo, woni daam bonnata sallige.

Naabnal46: Hol ko woni ñaawore nguddudam tellotoɗam e piilotoɗo ko adi ñalngu wollo ñalawmaaji didi wollo ko buri duum famɗude, ko tellato ko ina waawi jogaade mbaadi gaarawol cewngol bhodde muudaleyol wollo purol wollo ko nanndi heen? Hol ko woni ñaawoore si dum ari caggal fiilayru?

Jaabogol 46: Tawi ko e puɗɗorde fiilayru ko dum fiilayru, dum ina anndire muusallo garoowo e piiliido ko buri ko heewde.

O muñat ha ko iirdi ko iwa; sabu duum ko iirdi ko e fiilayru jeya; sabu Kongol neen aysata yo weluya Allah won e makko (lamdo yado hemaku)o wiino: debbo gooto: (woto heño ha nj'ia gaarayol danewol ngol Alla buri anndudel .

*

Ina e ñaawooje fiilayru e nder hajjo e nder umra.

Naabnal cappande naye e jeedidi 47: Hol no debbo piiliido juulirta darde haminde didi de? mbela na daga e makko jangude Al quraana ko suudi wolla alah?

Jaabogol naabnal cappande naye e jeedidi 47: Ko adi ko: Heden kaani anndude harmin de wonahjuulde, dum ummoraani e nelaado alla yo jam e kisal wone muudum, o yamiraani juulde ngam harminde, o wadaani dum, o haalaani dum, o tindinaani dum. Gedel dimmel ngel: oon doon debbo piiliido Ko adi ombo harmina, hombo waawi harminde tawa ombo dam yi'a. Sabu nelaado alla yo jam e kisal wone muudum oo yamirino debbo: Asmaa'u Bintu Umaysin jom suudu Abu bakri) yo yurmeende Allah wone muen, tawi debbo o hombo yi a yiyam besngu, yo o looto o fiilo (Muuro)wudere o harmina, Ko non tigi kadi gondodo fiilayru o heddoto e karmingol makko ha o laaba o taarto kaaba o fudfo yahde hakkunde Safa e Marwa.

Tawi ko naamnal makko mbela hombo waawi jangude Quraana? eey, piiliido ina waawi jangude Quraanao, so dañi Heen haaju , wolla so nafaore makko woni heen, so tawi o alah heen haaju wolla nafaore, kono ko yo jangir

mbo rewde alla, a battade joomum , ko waasde jangude mbo buri.

Naabnal cappande nayi e jeetati 48: Debbo hajjoyi o yi'ii yiyam fiilayru Ko tolni e balde jowi e saanga datngal makko, o lootiima Caggal de o yotti Miiqaat (nokku e yonto harmide) o fiibi harminde, tawi o siwah laabde e yiyam fiilayru he, de yotti nde makka o woni boowal kaaba to o gollaani hay huunde a gede hajjo kay umra, o woni (mina) balde dīdi, o laadi, o looti, o wadi gede hajjo kay umra fof de o laabi nde , kadi yiyam rutti hombo taarto kaaba o, jooni noon o hersi, o halanaani dūm waliyyu maaKko so wonah de o rutti leydi makko, o timmini hajjo muudum. Hol ko woni ñaawore dūum?

Jaabogol naabnal cappande nayi e jeetati 48: Ñaawoore muudum: so tawi daam doon yiyam dam kebdam mbo dam hombo wada (tawaf ifaada) ko dam yiyam fiilayru dam ngannduda neesu majjam e muuseendi majja (tawaf ifaada) makko sellani, o fotiko rutto (makka); mbela wadta kadi (tawaf ifaada), o harmina Umra ko Miiqaat, umra o tottire e wanngaade e yahde, o usta sukundu, refti o wanngo banngaago lfaada.

So tawi noon dam wonah yiyam fiilayru, Ko dam yiyam neesu ganndadam, tawa addi dam ko sattude bittandiral e

kulol e ko nanndi heen, banngagol makko selli wonande been be cardaani laabak saanga banngagol.

So tawi noon o waawah rudtaade e mas'ala gadana o, sabu wonde mbo e leydi ngpoddundi hajju makko selli; sabu o wawah wadde ko wonah duum doon.

Naabnal cappande nayi e jeenayi 49: Debbo ari(wari)imakka hombo harmini umra, Caggal de o yotti Makko o fiili, tawa armudo e makko mbo o yahduno alah e sago o datno, tawa o alah hay gooto to Makka, hol ko woni ñaawoore (kite) duum?

Jaabogol 49: O datnodto e makko, o heddo e karmingol makko refti o rutto si o laabi, tawi hodi ko e nder leydi Sa'uudi o woni, sabu gartugol ngol sadaani, ngol hatajinaani e tampere, wonah kadi Paaspoor e ko nanndi heen.

So tawi noon o hodaani e leydi h, te ina satta e makko ruttaade, oon noon o reentoto, o wanngo, o yaha, o usta sukunndu makko, o gasna Umra makko, e ngaal datngal; sa dawaaaf makko o wonti mbo alah e saga, duum noon ina dagna kadaadi.

Naabnal 50: Hol ko woni ñaawore(kite) debbo piiliido e nder balde hajjore makko, mbela oon hajju ina yona mbo wollo alah?

Jaabogol 50: Dum waawatah jaabeede so wona taw annde ndey o fiili, sabu yogo e golle hajjo yiyam fiilayru bonnatah de, yogo e majje noon fiilayru ina dum hada, o wanngataako si wonah o laab, golle godde de noon hombo waawi de wadde tawa hombo fiili.

Naabnal 51: Mi yahino hajjo hitaande yawtunde nde, mbaɗmi golle hajjore de fof, ha heddi taarogol Ifada, e banngago bangal, ngantu sariyanke haɗi mai wadde diin, ndittiimi galle am ka Madiina piɓmi ruttaade e ñalawma e ñalawmaaji; ngam mi wanngo banngagol Ifada e banngagol waynaade, kono ngam majjude piiji diine ndaktiimi e kala huunde, mbaɗmi kala ina harmani karminɗo, naambniimi mbela ina newo nde nduttotoomi mi wanngo, mbi'aami duum sellatah, a bonnii mbo ina waddima ruttaade e hajju he hitaande aroore, wondude e hirsude nagge wollo ngelooba, mbela dum ina selli? mbela laawol godngol ina woodi? hongol woni ngool laawol? mbela hajju am boni wollo? mbela mi fot mbo fillaade?kaalanee kam no potmi wadde? Yo Alla barkin mon

Jaabogol 51: Dum do kadi ina jeya e caggitgol ngol fawaaki e ganndal, aan e nder oo do alhaali, o ruttaade ka Makko, o wanngo banngago ifaada tan. So tawi ko taarogol kaaba bayngal woni: (tawaf Wiidaa) tawde ko a piiliido saanga jaltugol MAKKA, sabu dawaaf baybagol wadfaaki piiliid. Sabu yeewtere (hadis)ibnu abbass yo alla yurme (yardu)dumen: o yamiri yimbe be yo won wattan ahdi muen ka kaaba o, kono tant piiliido hoybinanaama duum. E riwaaya Abu Daawuda haprimbo o wii: yo ahdi muen battandido (cakkatido)e suudu kaaba he won wanngaade (tawaf) Sabu Nelado alla jam e kisal wone muudum nde o wiino wonde safiya Taariima (Wadi)" tawaf ifaada " o wi'a:" yo a dog ndeen)(yo an j'ado ndeen) Dum don holliri (hollino (tawaf Wiidaa) woni: bayngal kaaba, na jippo oon piiliido. So tawi noon Ko (tawaf ifaada)alah e sago o wada mbo, tawde a daktiima e kala huunde mbeda majji duum lorataama; sabu majjudo badfo huunde e kadaade Ihraam hay dara wadfaaki mbo. Sabu daalol Alla toowdo O:

[286: البقرة: ﴿... رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا...﴾]

{aan joomirado, amin ñaagimaama wota A nanngir si min njejjiti wollo min njuum.} [simoore baqara :aaya 286] Joomirado toowdo oo wi ii:(mi jabi)) E daalol Alla :

﴿...لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ، وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ...﴾ [الأحزاب:

[5

{on Ngala bakkaat doon do juum don. -kebaton bakkaat ko so on ngannayiima nder berde mon wadde ko boni}[simoore,ahzaab aye:5] Dendangal ko aña ko ko Alla hadi so kajjowo karmindo wadi dum hombo yejjiti wolla o mbo dum majji wollo o waawna hay huunde waddaaki mbo, kono noon so ngantu muudum gasi waddima e muudum woppude kala ko ina nibbina.

Naabnal 52: So tawi debbo fuddima yiyam besngu a nder ñalngu, jeetatiijo a nder taaske (yawmu tarwia) o timmini jookli hajjore makko ha heddi taarade kaaba e yahde safa e marwa, Caggal dum o fuddima laabde Caggal balde Sappo, mbela o loototo,o wada ko heddi ko e jookli hajju makko, duum woni taarade kaaba?

Jaabogol 52: Dagaki e makko lootade e wangade kaaba ha o yanane(ohakinkini) o laabi, ko famako e ngal do naabnal do wi do (fuddoode) woni o siwah timminde laabal, alah e saga nde o yi'ata laabal timmungal, de o laabi fof loototo o taarto kaaba o yaha safa e marwa..

So o yahi safa e marwa ko adi taarade kaaba, bakkat alah; sabu Nelaado alla yo jam e kisal wone muudum, o naabnanoma a nder hajjo oon jahdo hakkunde Safa e

Marwa ko adi wanngaade, o wii:(bakkat alah heen.)(wala gache)

Naabnal 53: Debbo harmii hajju ka Seyyil hombo fiili, nde o de yotti MAKKA o yahi JIDDA; ngam haaju, o laabi ka Jiida,,o looti (sembi=bufti)o jarti sukundu makko, o arti timmini hajj mum, mbela hajju mum ina selli? Mbela won ko waddii mbo?na waddiimbo huunde?

Jaabogol 53: Hay huunde wadfaakimbo, hajju makko na selli.

Naabnaal 54: Mi yahay umra, ndewmi nokku mbo potmio harminde (miiqaat) mbeda fiili, mbaasmi harminde doon, keddiimi MAKKA, ha laabmi, karmin mi ka Makka, mbela duum doon na dagi? Hol no potmi wadde, e hol ko waddi kam?

Jaabogol 54: Ngaal do gollal ngal dagaki, debbo jidfo yahde UMRA, fotaani yawtude MIIQAAT) tawa o harminaani , hay so tawi ko o piiliido, o foti ko harminde hombo fiili, karmingol ngol fibo, ngol ngol sella. Daliilu duum ko: Asmaa'u Bintu Uwaysin jom suudu Abu Bakri yo yurmeende A llah wone muen,dañiino cuklel ,a nder oon donn saha tawi Nelaado alla yo jam e kisal wone muudum, hombo e Jil Huleyfata, homo yidi wadde hajjo bayngal:(hijjatul widaa) o naabni Nelaado: holno

mbadatmi? Nelaado yo jam e kisal wone muudum wii:(loto, cukkira awra ma tekkere karmina.) Yiyam fiilayru kh hono yiyam besnɗu ka ñaawoore. Min mbi'at debbo piiliido o:sa ari nokku MIIQAAT (do potda harminirde) , ada yidi wafde UMRA wollo Hiju en mbi'at mbo: Loto, muuroda wudere maada karmina. Istisaar woni sukkirde awra makko tekkere o habba mba habbude e awra makko tekkere, o harmina, e nder hajju wolla umra, kono noon so tawi o harmani ,o yotti: MAKKA, o yahatah ka Suudu to , o wanngataaka. Ko dum wafi Nelaado alla yo jam e kisal won e muudum o wi ii:Neene Aysata: nde o yi'ii ngantu rewbe a nder UMRA:(wad kala fof Ko kajjowo wadata, kono noon wota taaro suudu kaaba ndu ha laaba) Ko dum woni riwaaya Muslim e Bukhari. kadi ari a nder deftere (SAHIH Bukari):Neene Aysata wii: de o laabi nde o wanngi o yahi safa e marwa. Duum doon tindini so debbo harmani a nder hajjo wolla umra, o yi ii ngantu rewbe,(fiilayru), wolla o yi'ii ngantu rewbe ko adi duum, o taarotaako kaaba , o yahata safa e marwa, ha o laaba.

So tawi ko laabdo o ta ariima suudu kaaba ndu, Caggal duum, yi'i ngantu rewbe, o jokkal,o yaha safa e marwa hay so yi'i ngantu rewbe,o timmina umra makko; sabu waasde wondu e laabal, bonnata yahde safa e marwa.

Naamnal 55: So min ummiima Yanbu'u miin e galle am, kono nde njottiimi Jidda jom suudu am fiili, kono miin mi timmin Umra ko aldah e jom suudu am, hol ko woni ñaawore (kite)debbam?

Jaabawol55: Ñaawoore((kite) debboma ko:yo o joodo ha o laaba o yoba umra makko; Sabu Nelaado Alla yo jam e kisal wone muudum o Nde Neene men Safiyati fiili :((mbela o jaggat men?)) be mbi'i: O wadi TAWAF IFAADA. Nelaado, jam e kisal wone muudum o wi ii :((wadde kay yo o yah)) **Konjol Nelaado ngol:((mbela o jaggat men?))** ko ngol daliilu wondeno, ina wadfi e debbo so yi'i ngantu rewbe ko adi hombo taarto kaaba (tawaf ifaada) yo o heddo ha o laaba o taarto kaaba.

Ko noon kadi TAWAF e nder UMRA ko hono (tawaf ifaada); sabu kodum dosgal a dosde UMRA, so debbo Badoowo UMRA o yi'i ngantu rewbe ko adi taarade kaaba yo muño ha o laaba o taarto kaaba.

Naabnal 56: mbela nokku taariido o suudu kaaba ndu ko heen ko e Hurum he jilla wolla? mbela kala fof naattudo oon doon nokku jahirido o juulat darde didi (tahiyatuL masjidi) ?

Jaabwol 56: Ko buri feeñde kay woni : Yahirde jeyaako e Misiide he, Ko dum wadi tata tokoosa mahama hakkunde

suudu kaaba ndu e oon doon nokku, sikke ala ko duum buri e yimbe he, sabu oon doon nokku sombo jillanooma e suudu kaaba ndu, so tawi debbo yi'i ngantu rewbe hakkunde taarade kaaba e yahde a nder oon doon nokku, maa dum haf mbo yaade hakkunde Safa e Marwa.

Caggitat mi heen ko : tawi debbo yi'i ngantu rewbe Caggal taarade kaaba ko adi yahde,o mbo waawi yahde a nder mukku he, sabu nokku oo mbo jillaka e jama he (kaaba o)

So tawi ko salminaandu jama :(Tahiyatul masjidi) wi'aama so neddo yahi Caggal de o taari suudu kaaba ndu, o arti kadi e jama he,o mbo waawi juulde deen darde didi:(salminaandu jama) so o juulaani hay huunde alah heen. Buri noon ko yo o nanja e ngoon waawtungo o juula darde dide, ngam bural gonggal e oon Nokku .

Jaabogol 57: Mi hajjoyi,njiimi ngantu rewbe, kersumi haalande hay gooto, naatmi a nder hurum :njuulmi taariini kaaba, njahmi safa e marwa, hol ko waddiimi? tawa mida andi duum ari ko Caggal yiyam besnju?

Jaabogol 57: Juulde Na harmi a dow debbo jiido yiyam besnju, wolla ngantu rewbe, foti ko Makka o woni wollo ko leydi makko wollo nokku baawdo wonde fof; Ngam kongol Nelaado yo jam e kisal wone muudum a dow

debbo :((mbela wona so yi'i ngantuuji rewbe, o juulata o hoorata?,) Juulbebe kawri, ina harmi a dow debbo jiido ngantuuji rewbe, hoorde e juulde.

Oon doon debbo baddo ndeen doon huunde, yo o tuuban Alla, o yaafno dum don ko wadi.

So tawi noon debbo o Taariima suudu kaaba te hombo yi'i ngantuuji rewbe, dumm sellani, tawi ko yahde safa e marwa ina sella, sabu konjol burngol jabeede nol Ko:dagade arinde yahde safa e marwa,a dow taarade kaaba, e hajjo, o fotiko o wadto tawaf (Taaro kadi) Sabu (tawaf ifaada) ko dosgal a dosde hajjore, hajjore makko timmata so woppi: (tawaf ifaada.)

Tuuknaade a dow dum o debbo o renndatah e ghorke makko, tawi ko o desesaado ha o wanngo, si o alah gorke o humantaake haa o wanngo, Alla Toowdo O anndi.

Naabnal 58: Tawi debbo o fiiliima ñalngu,ARAFA, holno o wadata?

Jaabogol 58: So tawi debbo o yi'i ngantuuji rewbe , ñalngu ARAFA, o kontinat hajjore makko,o wada ko yimbe be mbaadi fof, o taarotaako kaaba haa o de o laabi.
Naabnal 59: So debbo o yi ii ngantuuji rewbe Caggal weddade: (JAMRATUL AQABA),e Ko adi (TAWAF IFAADA),

tawi hombo yahda e jom galle maaKko e seto, hol ko waddii mbo? tawa ombo andi o wawa ruttagol e datngal makko ngal?

Jaabogol 59: So tawi wawa ruttagol, yo o reento, o taaro kaba o, ngam lor, hay huunde wadfaaki mbo, o timmina golle hajjore makko.

Naabnal 60: Tawi debbo laabi e diiyam besngu ko adi balde cappande nayi mbela hajjore makko na selli? si o yi'aani laabal hono o wadata, wondude e anndude hombo annayi hajju?

Jaabowol 60: So tawi debbo piiliido laabi ko adi balde cappande nayio o loototo o juula, o Wada kala ko rewbe laabe be madata; haa e wangaade; sabu yiyam besngu pamdugol balde hedam dottaka. So tawi debbo o yi'aani laabal hajjore makko na selli, ko woni kayo taarotaako kaaba o haa o laaba. Sabu Nelaado Alla yo jam e kisal won e mum hadi debbo piiliido taarogol kaaba, jiido yiyam besngu wa'i kono piiji e dum do.

*

Index

Naabne cappande jeegom a nder ñaawooje yiiyam fiilayru e besnu.....	1
Ngardindi	3
Huunde ñaawooje fiilayeu e nder juulde e koorka.	5
Seeda e ñaawooje laabal a nder juulde:.....	31
Ina e ñaawooje fiilayru e nder hajjo e nder umra.	37

Get to know more about Islam

in more than
100 languages

موسوعة الأحاديث النبوية
HadeethEnc.com

Accurate translations of Prophetic Hadiths and their explanations in more than (60) languages.

بيان الإسلام
byenah.com

Selected materials to introduce and teach Islam in more than (120) languages.

موسوعة القرآن الكريم
QuranEnc.com

Accurate translations of the meanings of the Quran in more than (75) languages.

موسوعات وخدمات إسلامية باللغات
s.islamenc.com

For more websites in world languages (s.islamcontent.com)

موسوعة المحتوى الإسلامي باللغات
islamcontent.com

Various and comprehensive Islamic materials in more than (125) languages.

ملا يسع أطفال المسلمين بحله
kids.islamenc.com

Questions and answers for Muslim children and public in more than (40) languages.

جمعية خدمة المحتوى
الإسلامي باللغات

جمعية الدعوة
وتوعية الجاليات بالربوة

